

לפרשת פנחס : משפחולוגיה

מניינו של העם, העומד בלב הפרשה אינו נותר ברובד הטכני-כמותי. המניין חושף נקודת מבט על ההתרחשויות הבין-שבטיות והבין-משפחתיות שמתחת לפני השטח. הוא מספר לנו סיפור שיש לו גם מנגינה וצליל מוכרים, בדומה להתכוננות בתמונה משפחתית: בני אליאב מתו (כו, ט) ובני קרח לא מתו (שם, יא). ער ואונן מתו בארץ כנען (שם, יט) כל אלה מלווים בסיפור המעורר את הקורא להשוואה: מי הצליח בחינוך ילדיו ומי פחות, מה קרה למשפחות השונות ומדוע. ישנה גם דודה זקנה בשם סרח בת אשר שהיא עוד בחיים (מו, מו). הדודה מדור הנפילים שידועת לספר על החיים בארץ ישראל שלפני הירידה למצרים.

המדרש והפרשנים תרמו עוד פרטים עסיסיים לתמונה. חלקם בולטים על רקע מה שלא סופר. המדרש מספר שלשמעון היו שישה בנים (ע"פ בראשית מו, י) אולם כאן נמנו רק חמישה, ונעדר הבן אוהד (כו, יב-יג). המדרש משלים את הפרטים החסרים: "יש אומרים שבמצרים חסרו בשלושת ימי אפילה לפי שהיו רשעים" (מדרש אגדה, במדבר, פנחס, כו). גם לבנימין היו עשרה בנים אולם, בפרשתנו מופיעים רק חמישה מהם. מן המפקד נפקדים: בכר, גרא, נעמן, ראש וארד. מן המדרש עולה אפשרות נוספת להסבר העלמותם. בנים אלה חזרו לאחור שמונה מסעות, מפני שלא האמינו במשה ונהרגו בידי בני שבט לוי:

"וכן חסרו גם משאר השבטים, ויש אומרים בעת שמת אהרן חזרו ישראל לאחוריהם שמונה מסעות,

שנטלו עצה לחזור למצרים ורדפו אחריהם שבט לוי והרגו מהם שבעה בתי אבות"

'פוליטיקה' נוספת היא את מי מונים בתוך המשפחה. הפרשה מונה לא רק את בני יהודה פרץ שלה וזרח אלא גם את בני פרץ: חצרון וחמול. בשבטו של שמעון לעומת זאת, נמנו רק בניו של שמעון ולא נכדיו. המדרש מסביר שהמניין כולל רק משפחות של בנים שנולדות בארץ כנען ומחשיב אותם לבתי אב. אבל אלה שנולדו לאחר מכן לא נחשבו לבתי אב. לכלל הזה יש כמה יוצאי דופן ביניהם מנשה ואפרים שנולדו במצרים, וגם צלפחד שהובא לפרשיה רק מפני הסיפור המיוחד של ירושת בנותיו. אי אפשר שלא לספור אותו, משפחתו הביאה כבוד לשבט. במשפחת בנימין נמנים הנכדים בני בלע (ארד ונעמן) אף על פי שלא נולדו בארץ כנען, בסוד מגלה לנו המדרש שאמנם הם לא נולדו בכנען, אבל האם היתה בהריון בזמן הירידה למצרים וילדה בסופו של דבר תאומים ושניהם זכו להיחשב לבתי אב.

על דרך הדרשה ניתן ללמוד גם משמות הצאצאים על האנשים ועל דרכם: משפחת השלוני רומזת בשמה על כך שכולם רוצים להשתייך אליה ולומר 'שלו אני' (צרוור המור), משפחת הפרצי רומזת על כי מדובר במשפחת פריצים, בני אצולה (שבת לב, ב; סנהדרין כ, ב) ועוד כהנה וכהנה. אפשר להמשיך ולדפדף באלבום התמונות שנפרס בפנינו ולנתח כל פרט ומשמעותו. ואפשר להרים לרגע את הראש ולשמוע סיפור של עם. כמה אבדו בדרך, חטאו, סרחו ומתו במגיפות, ובגזירות קשות וכמה התרבו וגדלו. מי הותיר רושם חיובי בעולם והנציח את משפחתו, ומי השאיר אחריו ערימת שרצים ושמועות לא טובות. אלו שחטאו מזכר בפרהסייה, ואלו שסיפורם מושקף. התמונות מספרות גם שמי שנולד בארץ קשור בקשר הדוק אל לאומיותו, וקשר זה מתרופף מחוץ למקור החיות. הן אומרות בעצם, שעל מנת לשמר את הזיקה אל העם, צריך לזכור היטב את אבות המשפחה ואת המסורת שלפיה חיו והתחיו. לכן, נספרים אבות המשפחה שמייצגים את הקישור לארץ. המפקד מלמד על אלו שקשרו את גורלם בגורל המשפחה והמשיכו במסע אל הארץ ועל אלו שראו עצמם פטורים וברחו מן השותפות והאחריות. קובץ היוחסין שלפנינו נכתב בעדינות וברמיזה. רשימה ערוכה ופורמלית המקפלת בשוליה נוסטלגיה מענגת. המפקד הזה מאכסן בתוכו את אוסף המיתוסים שעליהם גדל עם ישראל ומגלה שמשפחה איננה רק העמדת צאצאים, היא הקשר והיא מקור חיות ושורש. הוא מגלה שעם איננו אלא אוסף

בס"ד, אתר בית מורשה, פנחס תשע"ג, מיכל טיקוצ'ינסקי

משפחות בעל עבר משותף, ומשמעותה של כל משפחה היא מעבר לעצם קיומה, שייכותה והיותה חלק מעם. עם הוא יותר מעצם קיומו. הוא תרבות שלמה.

"כשאנו מנסים להסביר את הרוממות שבגורל ישראל רואים אנו מה דלים הם תשמישי הביטוי שלנו. אפילו מה שעינינו ראו ולא זר הוא מעבר לכוחות ההבעה. חיינו הם בבחינת עלילה בת הרבה מערכות אשר כביכול אלוקים בעצמו צופה בה ושומע" (אברהם יהושע השל, **אלוקים מבקש את האדם**, עמ 84).